सर्वकार्यावसादकः" रामा०। २कार्याक्षमतासम्पादके च।

अवसादन न० अव+सद णिच्-भावे ल्युट्। १विनाशने २कार्याक्षमतासम्पादने सुश्रुतोक्ते ३व्रणचिकित्साभेदे च "अपतर्पणमालेप" इत्युपक्रम्य "व्रणधूपनसुत्सादनमवसादनम्" इत्यादिना षष्टिरुपक्रमा दर्शिताः "उत्सन्नमृदुमांसानां व्रणानामवसादनम्" इति च तत्र दर्शितम्।

अवसान न० अव+सो-ल्युट्। १विरामे, २समाप्तौ, ३सीमायां, ४समापने ५मृत्यौ च। "न योषिद्भ्रूः पृथग्दद्यादवसान दिनादृते" उ०त० स्मृतिः। "विरामोऽवसानम्" पा० "होमावसाने कृततूर्य्यनादः" हेमा०दा०खं०पुरा०। "दोहावसाने पुनरेव दोग्ध्रीम्" "तच्छिष्याध्ययननिवेदितावसानाम्" "दिनावसानोत्सुकबालवत्सराम्" इति च रघुः "ब्रह्मारम्भेऽवसाने च पादौ ग्राह्यौ गुरोः सदा" मनुः। "दिवावसानच्छायेव" शकु० अवस्यति स्थाप्यतेऽस्मिन् "आधारे ल्युट्। ६स्थाने। "अदाभ्यमोऽवसानं पृथिव्याः य० १२,४५, "अवसानं स्थानमिति" वेददी०।

अवसाम न० अवरं साम अच् समा०। अधमसामनि अरण्यादौ अन्यकर्म्मणि च गेये सामनि।

अवसाय पु०अव+सो-घञ्। १समाप्तौ, २शेषे, ३निश्चये च। ल्यप्। ४समाप्येत्यर्थे ५निश्चित्येत्यर्थे च अव्य०।

अवसायक त्रि०अव+सो-ण्वुल्। १निश्चयकारके २समापके च।

अवसिक्त त्रि०अव+सिच-क्त। १क्षतसेके २आप्लुते ३स्नाते च

अवसित त्रि०अव+सो-क्त। १समाप्ते, "वचस्यवसिते तस्मिन् ससर्ज गिरमात्मभूः" कुमा०। "अवसितं हसितं प्रसितं सदा" भट्टिः। २ऋजु, ३ज्ञाते, ४परिणके ५निश्चिते, च ६मर्द्दितधान्येन०। अव+सि-क्त। ७संबद्धे त्रि०।

अवसृष्ट त्रि० अव+सृज-क्त। १दत्ते २त्यक्ते ३निःसृते च।

अवसे अव्य०अव-तुमर्थे असेन्। रक्षितुमित्यर्थे। "आयात्विन्द्रोऽवस उप" य० २०,४७।

अवसेक पु०अव+सिच-भावे घञ्। समन्तात्सेचने। "अवसेको भवेद्वस्तेस्तस्मात् दोषान् विवर्ज्जयेदिति सुश्रुतोक्ते नेत्रवस्तिरोगभेदे च।

अवसेकिम पु०अवसेकेन निर्वृत्तः अवसेक+इमन्। वटकभेदे।

अवसेचन न० अव+सिच+ल्युट्। १समन्तात्सेचने शोणिताधोनिस्सारणे "शोणितावसेचनोपाया जलौकसः सुश्रु० रोगभेदे च तिक्तकाद्रुमपत्राणां कार्य्यः क्वाथोऽवसेचने" सुश्रु०।

अवसेय त्रि० अव+सो-कर्म्मणि यत्। १निर्णेये २समाप्ये च

अवस्कन्द पु०अव+स्कन्द-आधारे घञ्। जिगीषूणां सैन्यनिवेशस्थाने १शिविरे। भावे घञ्। २अवतरणे, ३आक्रमणे च

अवस्कन्दन न० अव+स्कन्द-ल्युट्। १सर्व्वाङ्गेणावगाहने, २अवतरणे, ३आक्रमणे च।

अवस्कर पु० अव+कृ-अप् सुट्। विष्ठादिमले। "वर्चस्कोऽवस्करः" पा० "कुत्सितं वर्चः वर्चस्कमन्नमलम्" सि०कौ। मलमात्रे च। "गृहद्वाराशुचिस्थानरथ्यावस्करशोधनम्" मिता०ना० स्मृ०। अस्मिन् पक्षे च पृ० सुट् इति भेदः। १अपादाने अप्। २गुह्यदेशे उपस्थादौ। अवस्करे जातः वुन्। अवस्करकः अवस्करभवे त्रि०।

अवस्कव त्रि० अव+स्कु-अच्। हिंसके "अवस्कवं व्यधवरं क्रमीन् अथ० २,३१,४।

अवस्तरण न० अव+स्तृ-भावे ल्युट्। १विस्तारे। "अवनयनावस्तरणे चावटवत्" कात्या०५,५,१४।

अवस्तात् अव्य० अवरस्मिन् अवरस्तात् अवरमित्यर्थे अस्ताति अवादेशः। अवरकालादौ। अवस्तात् रमणीयम्, आगतः, वसति वा। "अवस्तात् स्वर्गलोकं प्रापयन्तः" शत०ब्रा०

अवस्तार पु०अव+स्तृ-कर्म्मणि घञ्। (परदा) इति ख्यातायां १जवनिकायाम्, २आस्तरणे च।

अवस्तु न० कुत्सितार्थे न०त०। अपकृष्टे पदार्थे "अवस्तुनिर्बन्धपरे! कथं नु ते" कुमा०।

अवस्था स्त्री अव+स्था-अङ्। १कालकृतायां देहादेर्दशायाम् २अवस्थाने च। अवस्था च कालकृतः भावविकारभेदः "जायतेऽस्ति वर्द्धते विपरिणमतेऽपक्षीयते नश्यतीति" यास्कोक्तः षड्विधः। शास्त्रकारैस्तद्भेदो विषयभेदादन्यो दर्शितः। यथा "यथासंख्यमवस्थाभिराभिर्योगात्तु पञ्चभिः" अविद्याऽस्मितारागद्वेषाभिनिवेशाभिप्रायेण योगशास्त्रे पञ्चावस्था दर्शिताः। सांख्यमते कार्य्याणां कारणात्मकतया सूक्ष्मरूपेण कारणे स्थितत्वात् उत्पत्तेः प्राक् याऽवस्था प्रागभावस्थानीया सा अनागतावस्था, ततः कारकव्यापारेण व्यक्ता अभिव्यक्तावस्था ततः ध्वंसस्थानीया कारणलयरूपातिरोभावावस्था इत्येवं त्रिविधा। वेदान्तिमते जाग्रत् स्वप्नसुषुप्तिरूपा जीवस्यावस्था मोक्षावस्था चेति चतस्रोऽवस्था इत्यञ्च शा०सू० "सुप्तेऽर्द्धसम्पत्तिः" इत्यनेन सुप्तावस्थायाः सुषुप्तावेवान्तर्भावो दर्शितः" "कौमारं पञ्चमाब्दान्तं पौगण्डं दशमावधि। कैशोरमापञ्चदशात् यौवनं तु ततः परम्। आ षोडशाद्भवेद्बालस्तरुणस्तत उच्यते। वृद्धस्तु सप्ततेरूर्द्ध्वं वर्षीयान् नवतेः परम्" इति च स्मृत्युक्ता अवस्था अष्टौ